

Пахомов Ілля Володимирович,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України,
ветеран Державної кримінально-виконавчої служби України,
підполковник внутрішньої служби у відставці

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ЯК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Профорієнтація здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О як майбутніх фахівців Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС) України спрямована на вивчення їх професійних перспектив та можливостей, пов'язаних з цією службою, а також на підготовку кандидатів до вступу та подальшого навчання на посади рядового та начальницького складу.

Проблемами профорієнтації здобувачів освіти як майбутніх фахівців ДКВС України займалися наступні науковці: В. Аніщенко, О. Гумін, П. Дармограй, О. Дука, Ю. Матвеева, О. Конопацька, О. Сахнік, С. Стріха, В. Синьов, О. Тогочинський, О. Шеремета, П. Чурмантаєв та інші.

Вони визначили основні завдання профорієнтації здобувачів П(ПТ)О як майбутніх фахівців ДКВС України: зацікавлення учнівської молоді закладів П(ПТ)О в службі в ДКВС України; надання їм інформації про професії та посади в ДКВС України, їхні обов'язки та вимоги до них; підготовка кандидатів до вступу до навчальних закладів, які готують фахівців для ДКВС (Пенітенціарної академії України); розвиток у майбутніх фахівців необхідних особистих якостей та навичок.

Станом на початок 2025 року на території України функціонують 711 закладів П(ПТ)О, в яких здобувають П(ПТ)О понад 250 тис. осіб, я правило, юнацького віку (16-18 років). Кожен рік понад 114 тис. з них випускаються з закладів П(ПТ)О. За нашими опитуваннями в закладах П(ПТ)О міста Біла Церква Київської області, переважна більшість з них (65%) планують працювати за отриманою спеціальністю, але інші (35%) не планують цього. З них деяка частка (15%) планують служити у силових структурах (ЗСУ, Національній поліції, ДКВС України, ДСНС України, ДПС України, Національній Гвардії України тощо).

Перспективи служби в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України для випускників ЗП(ПТ)О досить значні: налічується 182 установи виконання покарань та слідчі ізолятори (з них 29 розташовані на території Донецької та Луганської областей, а 5 на тимчасово окупованій території АР Крим).

Проходити службу випускники закладів П(ПТ)О можуть на посадах рядового та молодшого начальницького складу, які не потребують вищої освіти: молодший інспектор відділу нагляду та безпеки, молодший інспектор відділу охорони, молодший інспектор технічного відділу, майстер цеху. Також випускники закладів П(ПТ)О можуть працювати на посадах майстрів виробничого навчання навчальних центрів при виправних колоніях.

В разі здобуття вищої освіти як в Пенітенціарній академії України, так і в цивільних закладах вищої освіти, такі особи можуть претендувати на офіцерські посади у різних відділах установ виконання покарань: начальник відділення соціально-психологічної служби (педагогічна освіта), психолог (психологічна освіта), оперативний працівник (юридична освіта), майстер цеху (технічна освіта), інспектор відділу нагляду та безпеки (юридична освіта), інспектор відділу охорони (військова освіта) тощо. Також вони можуть працювати в органах пробації, яких в Україні 247.

Враховуючи особистий значний досвід служби в різних органах та установах ДКВС України (25 років) та досвід профорієнтації як в місті Харків

(1997-2004 роки), так і в місті Біла Церква Київської області (2004 рік - наш час) можемо визначити основні напрями профорієнтації здобувачів П(ПТ)О як майбутніх фахівців ДКВС України: інформаційні, практичні та консультативно-психологічні заходи.

До інформаційних заходів профорієнтації здобувачів П(ПТ)О як майбутніх фахівців ДКВС України відносяться: пояснення мети та завдань ДКВС України; з'ясування професійних можливостей у ДКВС України (відповідно посади); уточнення вимог до кандидатів (освіта, фізична підготовка, стан здоров'я); з'ясування переваг служби в ДКВС України.

До практичних заходів профорієнтації здобувачів П(ПТ)О як майбутніх фахівців ДКВС України відносяться: відвідування дільниці соціальної реабілітації Білоцерківської виправної колонії №35; спілкування з досвідченими фахівцями ДКВС України; підготовка до вступу в заклад вищої освіти ДКВС України (Пенітенціарну академію України); вивчення соціально-психологічних особливостей різних посад у ДКВС України (насамперед рядового та молодшого начальницького складу, які не потребують наявності вищої освіти).

До консультативно-психологічних заходів профорієнтації здобувачів П(ПТ)О як майбутніх фахівців ДКВС України відносяться: пояснення їм вимог та правил вступу до Пенітенціарної академії України, а також до посад рядового та молодшого начальницького складу (насамперед: молодший інспектор відділу нагляду та безпеки, молодший інспектор відділу охорони, молодший інспектор технічного відділу, майстер цеху), а також до посади майстер виробничого навчання навчального центру при виправній колонії. До цих заходів також відносяться наступні: надання психологічної підтримки та допомоги у складанні вступних випробувань чи стажуванні на посаду; з'ясування можливих проблем та труднощів у процесі подальшої служби.

Основні вимоги до персоналу ДКВС України включають загальні (наприклад, вік, громадянство, фізична та психічна придатність) та спеціальні (освіта, досвід роботи, професійні якості) і залежать від посади, на яку претендує особа.

Вони затверджені наказом Міністерства юстиції України від 06.01.2022 № 27/5 «Про затвердження кваліфікаційних вимог до професійної придатності осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України». Так, для молодшого інспектора відділу нагляду та безпеки чи відділу охорони передбачені наступні кваліфікаційні вимоги: повна загальна середня освіта, без вимог до стажу роботи, навчання за програмами первинної професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу в навчальному центрі ДКВС України протягом двох місяців.

Загалом, профорієнтація майбутніх фахівців ДКВС України в закладах П(ПТ)О має на меті забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, які будуть готові до виконання складних та відповідальних завдань у сфері виконання покарань